

Politiek en Staatsinrichting:

SPD

De centrum-linkse SPD is de oudste van alle in de Bondsdag vertegenwoordigde partijen. Van een op marxistische leest geschoeide arbeiderspartij ontwikkelde ze zich tot een brede volkspartij, al komt de ze sinds 2009 niet meer boven de 25 procent van de stemmen uit. De partij leverde vier bondskanseliers: Willy Brandt, Helmut Schmidt, Gerhard Schröder en Olaf Scholz.

Gedurende haar lange bestaan maakte de Sozialdemokratische Partei Deutschlands (SPD) deel uit van verschillende Duitse staatsbestellen. Tijdens het Keizerrijk (1871-1918) zat ze in de oppositie en was zelfs een tijd verboden. In de Republiek van Weimar (1919-1933) was de SPD een van de dragende pijlers van het nieuwe democratische bestel. In 1933 werd ze door de NSDAP verboden, toen die de macht had overgenomen.

Na de Tweede Wereldoorlog werd de SPD één van de twee grote volkspartijen, naast de CDU. Ze regeerde van 1966 tot 1982, van 1998 tot 2009 en van 2013 tot 2025. Met Willy Brandt (1969-1974), Helmut Schmidt (1974-1982), Gerhard Schröder (1998-2005) en Olaf Scholz (2021-2025) leverde de partij vier keer de bondskanselier.

De SPD was onder meer verantwoordelijk voor de *Ostpolitik*, de versoepeling van de betrekkingen met de DDR die in 1969 werd ingezet. Ook kwamen onder SPD-leiding belangrijke maatschappelijke hervormingen tot stand, zowel in de jaren zeventig, toen ze met de FDP regeerde, als tussen 1998 en 2005, toen ze een coalitie met de Groenen vormde. In 2015, toen ze met de CDU/CSU regeerde, kwam er dankzij de inspanningen van de SPD een wettelijk minimumloon.

Godesberger Programm

Direct na de Tweede Wereldoorlog werd de SPD heropgericht onder Kurt Schumacher. De invloed van de oude garde was aanvankelijk groot. Ruim 90 procent van de leden was voor 1933 actief geweest in sociaal-democratische organisaties. Er was nauwelijks sprake van organisatorische of ideologische vernieuwing. De SPD bleef een partij voor de arbeidersklasse.

Pas in 1959 kwam het tot een vergaande hervorming. In het Godesberger Programm werd alle marxistische ballast overboord geworpen. In plaats daarvan

kwam er een pluriform socialisme, gebaseerd op een aantal ethische grondbeginselen. Daarmee was de SPD niet langer een arbeiderspartij, maar een linkse volkspartij. Bovendien gaf ze haar verzet op tegen de door CDU-kanselier Adenauer geïnitieerde *Westbindung*, de op de VS en de NAVO gerichte buitenlandse politiek.

In de DDR ging de SPD samen met de KPD onder grote druk van de Sovjet-Unie in 1946 op in een nieuwe partij: de SED, de communistische partij die het in de DDR voor het zeggen kreeg. Vlak voor de val van de Muur in 1989 werd de Sozialdemokratische Partei (SDP) opgericht (vanaf januari 1990 SPD genoemd), die zich in eerste instantie probeerde te onderscheiden van de SPD in het Westen. Naarmate de eenwording naderde, groeiden de partijen naar elkaar toe. Op 26 en 27 september 1990 verenigden ze zich.

Agenda 2010

De tweede regering-Schröder (2002-2005) voerde een aantal pijnlijke economische hervormingen door onder de naam Agenda 2010. Ook stemde de SPD in 2007 in met de verhoging van de pensioenleeftijd. Deze hervormingskoers kostte de partij veel stemmen en schiep ruimte voor de opkomst van de socialistische partij Die Linke. Nog later stapten ontevreden kiezers ook over naar de AfD, die in 2013 werd opgericht. De SPD had moeite zich te herstellen en zag een groot verloop van partijleiders. Sinds 2009 is ze bij de Bondsdagverkiezingen niet meer boven de 25 procent van de stemmen uitgekomen.

Bij de Bondsdagverkiezingen van 2017 haalde de partij met als lijsttrekker oud-voorzitter van het Europees Parlement Martin Schulz 20,5 procent, het slechtste verkiezingsresultaat tot dan toe. Aanvankelijk wilde de SPD daarvan bijkomen in de oppositie, maar de SPD moest toch onderhandelen over een voortzetting van de grote coalitie omdat andere meerderheidsregeringen geen optie bleken. Regeringsdeelname leidde tot diepe verdeeldheid binnen de partij.

Olaf Scholz

In 2021 wist vice-kanselier en minister van Financiën Olaf Scholz de verkiezingen verrassend te winnen. Lange tijd speelde de SPD in de peilingen nauwelijks een rol van betekenis, maar Scholz wist in de laatste weken de kiezers voor zich te winnen met zijn ervaring en pragmatisme. Scholz vormde met de Groenen en de FDP de zogenoemde 'stoplichtcoalitie' (naar de partijkleuren rood, geel en groen). De regeringsperiode van Olaf Scholz werd gekenmerkt door conflicten tussen de drie coalitiepartners. In november 2024 liepen die zo hoog op dat Scholz zijn minister van Financiën Christian Lindner (FDP) ontsloeg. Daarmee kwam zijn kabinet ten val.

Bij de verkiezingen in februari 2025 behaalde de SPD met 16 procent van de stemmen haar slechtste verkiezingsresultaat ooit. Ze werd de derde partij, achter de CDU/CSU en de AfD. Toch zal ze naar verwachting weer gaan regeren, als coalitiepartner van de CDU/CSU.

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel: <https://www.duitslandinstituut.nl/naslagwerk/189/spd>